

Keresztelésünk érvényessége a katolikus egyházjog és a saját egyházi jogunk szempontjából.

(Egyházjogi tanulmány.)

— Irta: Bárka József. —

Pár esztendővel ezelőtt abban a szerencsében részesültem, hogy tanúja lehettem egy vitatkozásnak, amely két érdemes teológiai professzorunk között folyt le és amely vitatkozás azon kérdés körül forgott, vajjon az unitárius lelkész által végzett keresztelést a katolikus egyházjogászok érvényesnek tartják-e vagy sem. Mivel a vitatkozó tanár urak két ellentétes felfogást képviseltek, már akkor megérlelődött bennem az elhatározás, hogy adandó alkalommal én is szolgáltatok egy-két adatot a kérdés helyes felfogásához és megvilágításához. Mert bár — elismerem — az ügyre vonatkozó vélekedések gyakorlati jelentősége nem nagy, de viszont elméleti jelentőségük elvitázhatatlan. Az, hogy egyik vagy másik katolikus lelkész hogyan vélekedik keresztelésünk érvényességéről, talán jelentőség nélkül való, de a hivatalos katolikus egyháznak, továbbá egyes nagytekintélyű katolikus egyházjogászoknak ezen ügyben való állásfoglalása megérdemli, hogy foglalkozzunk vele és megismerjük, (már csak abból a szempontból is, mert — felfogásom szerint — ilyenformán alkalmunk nyílik bizonyos összehasonlításokra és a saját egyházjogi álláspontunk tökéletesebb tisztázására.

Mindenekelőtt le kell szögeznünk azon tényt, hogy a katolikus egyháznak és jogászainak keresztelésünkre vonatkozó álláspontja a legszorosabb összefüggésben van a katolikus egyháznak a keresztségről vallott dog-

matikus álláspontjával. Nem értheti meg tehát teljesen a katolikus egyházjogászok álláspontját az, aki nem ismeri a katolikus dogmatikát. Éppen azért mielőtt áttérnék azon nézetek ismertetésére, amelyeket a katolikus egyházjogászok kereszteleésünkről hirdetnek, előbb — egészen röviden bár — de vázolniom kell a katolikus egyháznak a keresztségre és kereszteleésre vonatkozó dogmatikus tanításait.

A keresztség — a katolikus tan szerint — azon *szentiség*, amelyben a testnek vízzel való leöntése és bizonyos előírt szavak által az újjászületés kegyelme közöltetik.¹ Miért van szüksége az embernek újjászületésre? Azért, mert minden ember a halálos bűn (eredeti bűn, peccatum originale) állapotában születik. Az eredeti bűn Ádám bűne következtében szállt át minden emberre; alóla senki sem mentes, kivéve Jézust és Máriát. Aki halálos bűn állapotában hal meg, okvetlenül a kárhozat martaléka lesz. Mivel a keresztség szentsége (sacramentum baptismi) eltörli az eredeti bűnt, sőt a keresztség felvétele előtt elkövetett személyi bűnöket is (itt természetesen felnőtt egyén kereszteleéséről van szó), innét érthető az a nagy fontosság, amelyet a katolikus teológia a keresztségnek és a kereszteleési aktusnak tulajdonít. De a keresztségnek a katolikus felfogás szerint még egyéb eredményei is vannak, amilyenek az örök és ideiglenes büntetés elengedése, a megszentelő malasztanak és egyéb kegyelmeknek elnyerése és végül bizonyos *karakter*, amely által az ember tagjává válik Krisztus misztikus testének.² Ilyen felfogás mellett valóban nem lehet csodálkozni azon, hogy a katolikus dogmatika a keresztséget az üdv elnyerése szempontjából feltétlenül szükségesnek mondja, sőt azt tartja, hogy az üdvösség elnyerésének egyedüli eszköze.³ Bizonyos engedékenység nyilvánul meg abban, hogy cse-

¹ L. H. Noldin S. J. De Sacramentis. Oeniponte, 1903. 60. old. Baptismus est sacramentum, quo per ablutionem corporis in aqua sub praescripta verborum forma confertur gratia regenerationis.

² Ezt az utolsó pontot érdemes összehasonlítani Szentábrahámí Summájának (magyar ford.) 238. oldalán foglaltakkal, ahol szintén szó van bizonyos mysticus testről.

³ H. Noldin i. m. 62. Unicum medium obtinendi aeternam salutem.

csemőknél a vízkeresztséget (baptismus fluminis) pótolhatja a vérkeresztség (baptismus sanguinis), más szóval a martirium az igaz hitért. Felöltetknél pedig a martiriumon kívül még a vágykeresztség (baptismus flaminis) is pótolhatja a vízkeresztséget. Ez a vágykeresztség pedig nem egyéb, mint szeretet vagy tökéletes bánat, ami magában foglalja a keresztség felvételének vágyát is.⁴

A keresztség tehát minden embernek szükséges az üdvösségre, mivel Isten mindenkinek megparancsolta a keresztség felvételét.⁵ Ebből a végtelenül egyoldalú és elfogult nézetből folynak azután mindazok az usque ad absurdum vitt következtetések, amelyeket a keresztelés anyagát, alakját és cerimóniáit illetőleg belőle levontak. Megmosolyogni való az az aprólékoskodás, amelyet neves és elismert auktorok kifejtenek ebben a kérdésben. Roppant nagy fejtörést okoz nekik, hogy abban az esetben, ha szentelt vagy megáldott víz (aqua consecrata vel saltem benedicta) nem áll a keresztelő rendelkezésére, milyen vízzel kell kereszteni. Megállapítják, hogy a víznek a keresztelési aktusnál folyni kell, mert ha csak egy-két csepp éri a keresztelendőt: a keresztelés érvénye kétséges;⁶ hogy ha csak a hajat éri a víz hasonlóan;⁷ hogy a víznek a fejet kell érnie, mert ha csak a kezet éri keresztelés alkalmával a folyadék, valószínűen érvénytelen.⁸ Nem lehet célom, hogy hosszasan foglalkozzam ilyen semmiségekkel. De kuriozumképpen fel kívánom még említeni, hogy bizonyos auktorok szükség ese-

⁴ Itt jegyzem meg, hogy az itt tárgyalt dolgok szoros összefüggésben vannak a katolikus egyháznak az isteni kegyelemről (gratia divina) vallott felfogásával. Az isteni kegyelemről szóló tan az egész katolikus teológiának legkomplicáltabb és — bátran hozzátehetjük — legnyakatekertebb része, amely alapjában scholasztikus szörszálhasogatáson, ködös metafizikai spekuláción épült. Lényege szerint csak az üdvözülhet, aki a megszentelő malaszt állapotában (in statu gratiae sanctificantis) van. Az isteni kegyelem megszerzésének és növelésének eszközei a szentségek.

⁵ H. Noldin i. m. 62. old. Deus (sic!) omnibus praecipit susceptionem baptismi.

⁶ H. Noldin i. m. 66.

⁷ U. o.

⁸ U. o.

tén az anyaméhben való keresztelest is előírják. Ebben az esetben a keresztelező-vízhez higanychlorid vagy szublimát vegyítendő.⁹ Sőt — ad maiorem Dei gloriam! — még az emberölést, a gyilkosságot is megengedhetőnek (licitus) mondják »szükség esetén« azon célból, hogy a megkeresztelendő lelki üdvössége megmentessék. Ugyanis — »szükség esetén« — a még meg nem keresztelt egyént bele szabad lökni a vízbe és ilyenformán megkeresztelni. És ezt meg szabad cselekedni még abban az esetben is, ha netalán az illető (per accidens) vízbe ful.¹⁰ Aki ezeket a sorokat olvassa, bizonyára csodálkozni fog azon, hogy korunkban még mindig vannak emberek, akik ilyen tanok hirdetésére és meghallgatására, sőt megszívlelésére vállalkoznak. Hála a modern büntetőtörvénykönyvek paragrafusainak, hogy az ilyenféle patológikus egyének elvei csak papiroson maradnak.

De ha meggondoljuk azt, hogy mi a katolikus egyház fundamentális tanítása a keresztségről, ha figyelembe vesszük azt, hogy a keresztséget minden ember részére nélkülözhetetlen eszköznek tartja az üdvösség elnyerhetése szempontjából (az a gyermek, aki kereszteleetlenül hal meg: nem üdvözül), akkor érthetőbbé válik előttünk az ilyenféle felfogás. Helytelen alapelvekből helytelen következtetések származnak. A katolikus dogmatikusoknak a keresztségről vallott egyoldalú és merev álláspontja teszi érthetővé azokat a nagyrészen terméketlen vitákat, amelyek moralisták és egyházjogászok a keresztelest anyagára és alakjára, továbbá a keresztelest érvényességére vonatkozóan folytattak.

⁹ I. m. 64. old. quocirca, si in casu necessitatis infantes in utero matris baptisandi sunt, licet uti aqua cum hydrargiro bichlorato corrosivo permixta.

¹⁰ H. Noldin i. m. 68. Num validus sit baptismus, si quis infantem proicit in aquam et simul formam pronuntiat? Validus et in casu extremæ necessitatis, quo nempe alias sine baptismo moriturus est infans, etiam licitus esse videtur. Et validus quidem, quia æque habetur ablutio atque in baptismo per immersionem collato, neque ulla est necessitas, ut immersionem sequatur emersio; licitus autem, quia non est directa infantis occisio sed directæ immersionis ad conferendum baptismum, ex qua per accidens mors infantis consequitur.

Bennünket ezuttal főképpen a katolikus egyháznak a kereszteleés *alakjára* és a mi kereszteleésünk — az unitárius lelkész által végzett kereszteleés — érvényességére vonatkozó felfogása érdekel. Ezen felfogás szerint a kereszteleés egyedüli helyes formája ez: ego te baptiso in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Az összes többi ettől eltérő formákat H. Noldin insbrucki egyetemi tanár négy csoportba osztja, ú. m.: 1. érvényes formák, amelyekben csak *lényegtelen* változtatás van, 2. érvénytelen formák, amelyekből hiányzik valami, aminek benn kellene lennie vagy pedig valami eretnekséget tartalmaznak,¹¹ 3. kétséges, 4. esetleges formák, amelyeknek az érvényessége attól függ, hogy a kereszteleés hogyan értette az általa használt formát, amikor kereszteleés. Nagyon lényeges a kereszteleésnek szándéka (intentio) az érvényességet illetőleg. H. Noldin Lugóval azt tartja, hogyha valaki a helyes formát használja bár, de nem úgy érti, ahogy kell (t. i. a kat. dogmatika értelmében) a kereszteleés érvénytelen.¹² Úgy tudom, hogy Noldinnak ezen felfogását nem minden moralista és egyházjogász teszi magáévá, amint erre később alkalmunk lesz visszatérni.

Általános tételül felállították, hogy szükség esetén minden ember kereszteleés.¹³ Tehát az »eretnek« által végzett kereszteleés, illetőleg kereszteleés is általában (per sé) érvényes. Mivel azonban, amint Noldin mondja, a nem katolikus lelkészek hitetlensége napról-napra nagyobb lesz (terjed a liberálizmus!), féltő, hogy érvénytelen anyagot vagy alakot használnak a kereszteleés alkalmával. Éppen azért, ha egy »eretnek« a katolikus vallásra tér, az illető lelkésznek kötelessége alaposan megvizsgálni, hogy az

¹¹ H. Noldin i. m. 70. Invalidae sunt formae, in quibus aut non continentur, quae necessario exprimi debent, aut aliquid falsi vel haeretici continentur. Baptismus eiusmodi forma collatus, utpote certe invalidus, absolute iterandus est.

¹² H. Noldin i. m. 72. old. Ex his deducitur invalide baptisare eum, qui utitur legitima forma, cum tamen alio sensu adhibere intendit.

¹³ H. Noldin i. m. 72. old. Minister extraordinarius baptismi privati est quilibet homo ratione utens, sive vir sive mulier, sive catholicus sive haeticus, sive fidelis sive infidelis, qui semper quidem valide, licite vero solum in casu necessitatis et deficiente ministro ordinario baptisat.

illető meg lett-e (quaestio facti) és ha igen, érvényesen lett-e megkeresztelve (quaestio iuris). Erre vonatkozólag a következő szabályok érvényesek: 1. ha kiderül, hogy a »megtérő eretnek« által felvett keresztség érvényes volt, újrakeresztelésnek helye nincs; 2. ha a felvett keresztség érvényessége kétes, az illető feltételesen (conditionate) újrakeresztelendő; 3. ha kiderül, hogy a felvett keresztség érvénytelen volt, akkor a megtérő feltétlenül (absolute) újrakeresztelendő; 4. végül, ha nem lehet végére járni a dolognak, vagy pedig semmi bizonyosat nem lehet megtudni, a már felvett keresztség érvényességét illetőleg, akkor érvénytelennek kell tekinteni és az illetőt feltételesen újra kell keresztelni.¹⁴

Ezzel az egész kérdéssel, hogy a protestáns és *ki-vált az unitárius lelkész által kiszolgáltatót keresztség érvényes-e vagy sem, nagyon behatóan foglalkozik dr. Hanuy Ferenc* budapesti egyetemi tanár a vallásváltoztatásról írott nagybecsű munkájában.¹⁵ Ez a mű azért érdemel különös figyelmet, mert a széleskörű egyházi fejtegetéseken kívül közli a katolikus egyháznak ezen ügyre vonatkozó tétel jogszabályait is. Hanuy dr.-nak ebben a kérdésben elfoglalt álláspontját az alábbiakban ismertetjük.

Ha egy »eretnek« megtérni készül és ha a keresztség tényleges felvételét, valamint érvényességét illetőleg kétely merül fel, a keresztséget feltételesen ki kell szolgáltatni. Ezt rendeli a *Rituale Romanum* is, amely a felnőttek kereszteléséről szóló 15. általános rubrikában ezt mondja: »Omnes autem, de quibus re diligenter investigata, probabilis dubitatio est, an baptisati fuerint, si

¹⁴ L. Noldin i. m. 84. old. A feltételes keresztelés formája ez: Si non es baptisatus, ego te baptiso in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Erre a feltételes formára azért van szükség, mivel — a katolikus tan szerint — a keresztség azokhoz a szentségekhez tartozik, amelyeket csak *egyszer szabad felvenni*. Ha tehát az illetőnek első ízben kiszolgáltatót keresztség érvényes, úgy a feltételes keresztelés eo ipso hatálytalan. Hatálytalannak csak akkor bír a feltételes keresztelés, ha az első ízben felvett keresztség *tényleg érvénytelen* volt.

¹⁵ A vallásváltoztatás az egyházi és a magyar államjog szerint, Pécs, 1905.

nihil aliud impediatur, sub conditione baptiscentur.» Hasonlóan intézkedik a S. Congr. Inquisitionis 1859. július 20-án kelt instrukciója,¹⁶ nemkülönben — bár kissé szigorúbb álláspontot képviselve — a S. R. E. U. Inquisitionis 1884. február 21-én kelt dekrétuma is.¹⁷ Ezen tételes jogszabályok szerint »megtéréseknél« a már felvett keresztség érvényessége tekintetében erkölcsi bizonyosságra (certitudo moralis) van szükség, ha tehát bizonyos a keresztség hiánya, a keresztség abszolút formában, ha pedig csak kétes (rationabile dubium, iuris aut facti), akkor feltételes formában szolgáltatandó ki. Minden szentség s így a keresztség érvényességénél két szempontra kell ügyelni. Az egyik szempont a quaestio facti (tényleg ki lett-e szolgáltatva a keresztség?), a másik a quaestio iuris (vajjon a tényleg felvett keresztség érvényesen lett-e kiszolgáltatva?). A *quaestio iuris szempontjából érvénytelen azon felekezetek keresztsége, amelyek a keresztelelésnél más anyagot (materia sacram.) vagy alakot (forma sacram.) használnak, mint a katolikus egyház.* »Maga az a körülmény — mondja Hanuy dr. — hogy némely felekezetek a három isteni személy neveit csak ugyanazon egy isteni személy három nevének tekintik — mint az unitáriusok, újabb protestáns felekezetek — nem teszi érvénytelenné, sőt kötéssé sem a keresztséget, feltéve, hogy a három isteni személy neve a keresztelezés formájából ki nem hagyatott.« Láthatjuk, hogy Hanuy dr. az általunk használni szokott kereszteleési forma értelmét illetőleg tévedésben van. Azt hiszi ugyanis, hogy az Atya, Fiu és Szentlélek szavak mind az egy Istenre vonatkoznak. Holott tudjuk, hogy teológusaink ezt a határozottan *trinitárius formát* egészen másképpen magyarázták

¹⁶ Hanuy dr. i. m. 215. old. „In conversione haereticorum inquirendum est primo de validitate Baptismi in haeresi suscepti. Instituto igitur diligenti examine, si compertum fuerit, aut nullum, aut nulliter collatum fuisse, baptisandi erunt absolute. Si autem investigatione peracta, adhuc probabile dubium de Baptismi validitate supersit, tunc sub conditione iteratur, iuxta ordinem baptismi adulatorum. Demum, si constiterit validum fuisse, recipiendi erunt tantummodo ad Abiurationem seu Professionem fidei.“

¹⁷ L. Hanuy dr. i. m. 113. old.

és magyarázzák.¹⁸ Azonban Hanuy tévedése menthető, mert hiszen ő az unitárius *alapelvből* indulván ki, nem gondolhatott teológusainknak trinitárius ízű magyarázatára. Láthatjuk Hanuy dr. idézett soraiból azt is, hogy ő bizonyos tekintetben liberálisabb álláspontot képvisel, mint Noldin.¹⁹ Hosszasan tárgyalja Hanuy dr. a *quaestio iuris* szempontjából a keresztséget kiszolgáltató egyén szándékát (*intentio*). Tudnunk kell ugyanis, hogy a kat. felfogás szerint a szentség érvényes kiszolgáltatásához a kiszolgáltató részéről feltétlenül megkívántatik a szándék (*intentio*) azt tenni, *amit tesz az egyház*.²⁰ Ha a keresztlő nincsen tekintettel a keresztelestnek »vallási és egyházi jellegére«, hanem csak »fizikai aktust« akar végezni a keresztelesttel, akkor a keresztség érvénytelen.²¹ Nincs szükség a keresztlőnek kifejezett szándékára (*explicita intentio*) vagyis nincs szükség arra, hogy a keresztelestnél egyenesen Krisztus rendelkezésre vagy a szentségnek (a katolikus felfogás szerinti) lényegére gondoljon. De igenis szükség van a keresztlő részéről a nem kifejezett szándéokra (*intentio implicita*), vagyis azt kell akarnia és tennie, amit az egyház akar és tesz. Tehát az, hogy a keresztséget kiszolgáltató egyén mit tart a keresztségről, mellékes. Hogy a keresztség érvényességéhez az *intentio implicita* minimaliter szükséges, azt a trienti zsinat dogmatikus érvényességgel kimondotta²² és ezt megerősítette VIII. Sándor pápa, amidőn 1690 dec. 7-én elvetette ezen tételt: *Valet baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptisandi observat, intus*

¹⁸ V. ö. Ferencz József „Unitárius Káté“ 8. kiad. 100. old., továbbá „A keresztény hittudomány összege“ 242. old.

¹⁹ Lásd a 12. sz. jegyzetet.

²⁰ Conc. trid. sess. 7. can. 11: „Si quis dixerit, in ministris . . . non requiri intentionem saltem faciendi, *quod facit ecclesia*, anathema sit“.

²¹ Ezt a külső fizikai aktust Hanuy dr. *intentio externa*-nak nevezi és megjegyzi, hogy Luther és Kálvin, sőt a katolikus teológusok közül is sokan — még a trienti zsinat után is — elégségesnek tartották a pusztán *intentio externát*, de újabban a teológusok „*sententia communis*“-a ezen korábbi felfogással ellenkezik.

²² L. a 20. jegyzetet.

vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo, quod facit ecclesia.

Az a kérdés már most — mondja tovább Hanuy dr. — érvényes-e a keresztség akkor, ha az »explicita« vagy »implicita intentio« nem lett volna formaliter és expresse kizárva, de nem is lett volna felindítva, a keresztelő pedig vallásos felfogásából kifolyólag a keresztelést merő formaságnak, külsőségnek tartja. Már fennebb mondtuk, hogy abban az esetben, ha a keresztelő csak fizikai aktust akar elvégezni a kereszteléssel, akkor a keresztség érvénytelen.²³ Ha azonban ő »a legcsekélyebb mértékben keresztény vallási szertartásnak« tekintette a keresztséget, akkor az érvényes.²⁴ Ha ez nem volna így — mondja Hanuy dr. — »akkor érvénytelennek kellene tartani az *unitáriusok*, valamint az összes protestáns felekezetek által kiszolgáltatott keresztséget, mert ők a keresztségnek természetfeletti hatását és az örök üdvre való szükségességét tagadják, de mégis Krisztus által rendelt vallási szertartásnak tartják. Más szempont az, ha valamely felekezet a keresztség anyagát vagy alakját megváltoztatná: akkor már emiatt úgyszólván érvénytelen volna a keresztelés. *A magyarországi unitáriusok azonban ma is még használják a helyes anyagot és alakot.*«

Ezután Hanuy részletesen foglalkozik az unitáriusok keresztelésével és polemizál Nyögér Antallal, aki a Havi Közlöny 1904. évf. febr.—dec. számaiban megjelent »Az unitáriusok keresztelése« c. dolgozatában ezt írta: »Az unitárius valláselv egyenesen kizárja azt, hogy az unitáriusok által végzett keresztelés érvényességgel bírjon, ámde a keresztelést mégis emberek végzik, kiknek *egyike-másika vagy ezek közül némelyiknek egyik-másik keresztelő ténykedésénél talán-talán* mégis meg volt szándéka azt tenni, amit Krisztus, az egyház ugyanezzel a ténykedéssel cselekszik. Ez esetben az ilyen szándékkal végzett keresztelés szentségileg érvényes. S mivel nem tudhatjuk, melyik keresztelésük történhetett így, azért a *conditiót*, a

²³ Hanuy dr. i. m. 119. old.

²⁴ L. u. o.

föltételt kell az ily kereszteleésnél alkalmazni.«²⁵ Hivatkozik Nyögér arra is, hogy az unitáriusok csak kényyszerüségéből tartották meg a gyermekek kereszteleésének szokását, mivel erre öket a dési egyezkedés kötelezte. Nyilvánvaló ebből, hogy Nyögér az unitárius lelkészek által végzett kereszteleést *általában érvénytelennek tartja*. Ezzel szemben áll Hanuy dr. felfogása. Véleménye szerint az unitárius lelkészek a keresztséget keresztény vallási szertartásnak tekintik, amelyről tudják, hogy azt Jézus rendelte. »Ha tehát ök mint keresztény vallási szertartást akarják kiszolgáltatni, akkor már ök a Krisztus által rendelt keresztséget akarják kiszolgáltatni és *az csak egyéni és felekezeti hittevelüknek* tudandó be, ha ök ezen Krisztustól eredő keresztség mivoltáról és hatályáról másképp vélekednek, mint a katolikusok vagy talán másképpen, mint a protestánsok is.« Az unitáriusok kereszteleése tehát Hanuy dr. szerint *rendszerint érvényes*. Mivel azonban — mondja Hanuy dr. — az unitáriusok az eredendő bűn létezését, továbbá a keresztség természetfeletti hatályát tagadják: aggódni lehet, hogy ök egyes esetekben a kereszteleés anyagát vagy alakját megváltoztatják, vagy pedig a kereszteleő lelkészben nincs meg a szükséges »intentio«, éppen azért észszerű a megtérő unitárius eretnekeket »sub conditione« megkereszteni. Láthatjuk ebből, hogy bár Nyögér és Hanuy dr. felfogása között lényeges különbség van, a konkluziót illetőleg mindketten egyetértenek, t. i. az unitárius kereszteleés érvényes voltában kételkednek. *Ha valakit olyan egyházban keresztelnek meg, amely egyház magát a keresztséget feleslegesnek tartja, vagy annak anyagát, alakját nem tartja lényegesnek, az ilyen egyén által felvett keresztség érvényessége józanul kétség alá vonható teljesen*, — mondja tovább Hanuy.²⁶ Ennél a pontnál érdemes megállapodnunk, mert — felfogásom szerint — Hanuy-nak kereszteleésünkre vonatkozó álláspontját teljesen illuzóriussá teszi. Ö ugyanis valószínűleg azt hiszi, hogy mi

²⁵ L. Hanuy dr. i. m. 120. old.

²⁶ Hanuy dr. i. m. 122: old.

a keresztséget, valamint annak anyagát és alakját *dogmatikus értelemben* lényegesnek tartjuk. Ez a mi vallás-tani felfogásunk szerint teljesen ki van zárva. Mi a keresztségnek semmiféle misztikus, természetfeletti hatályt nem tulajdonítunk, következésképpen magát a keresztelést nem tartjuk *dogmatikus értelemben* szükségesnek, bár vallás-erkölcsi jelentőségét nem tagadjuk. Üdvszerző esz-köznek, égbe vezető útnak semmi esetre sem véljük. Nem mondjuk, hogy felesleges, de azt sem állítjuk, hogy szükséges. Megtartottuk és gyakoroljuk, mint a keresztény ősoktól örökölt épületes szép szokást, szertartást. Önként következik, hogy a keresztség anyagát és alakját sem tartjuk *dogmatikus értelemben* lényegesnek. Ezeknek a dolgoknak nálunk inkább rituális, mintsem dogmatikus jelentőségük van.

Hanuy dr. fejtegetései nincsenek hijával némi ellenmondásnak. Előbb hosszasan bizonyítja, hogy a protestáns lelkész, mikor keresztel: nem pusztán »fizikai aktust« akar végezni, hanem keresztény vallási szertartást, következésképpen meg van nála a szükséges intentio implicita (sőt talán bizonyos esetekben az intentio explicita is).²⁷ Később pedig ezt mondja: »Tekintettel az ókatolikus szektáknak a szentségekről hirdetett tanaira, el lehet mondani, hogy a görög keletieket és más keleti szektákat (nesztórián, monolizita) kivéve az összes »protestáns« nevezet alá foglalható felekezetek keresztelésének érvényességére nézve némi kétely merülhetne fel a keresztelő egyén szándéka miatt, mert nem ismervén el ezen felekezetek katolikus értelemben vett szentségét, nem ismervén el a keresztelés természetfeletti átalakító hatását, félő lehet, hogy ilyen dogmatikus alapon álló keresztelő egyén a keresztelést csakis mint »fizikai aktust« akarta elvégezni és nem mint vallási szertartást.«

»De visszanezve még az előbbi bekezdés tárgyára, félő lehet az is, hogy az ilyen dogmatikus alapon álló keresztelő egyén lényegtelennek és azért megváltoztathatónak tekintette a keresztség anyagát vagy alakját is. A

²⁷ L. I. m. 119. és köv. oldalakon.

szentségi alak tekintetében ilyen feltevésre támpontot szolgáltat az is, hogy *az összes felekezetek a Szentháromság dogmájára nézve talán csak szavakban, de realiter nem különböznek az unitáriusoktól, kiket azért szintén a fenti tag értelemben vett protestáns nevezet alá szokás foglalni.*²⁸ Itt örömmel állapítjuk meg, hogy Hanuy dr. professzor, aki katolikus pap, kénytelen elismerni, hogy ma már az összes protestáns felekezetek (legalább is ezen felekezetek kiválóbb szellemei) a szentháromságot illetőleg egyformán gondolkoznak.

Tovább arról értekezik Hanuy dr., hogy abban az esetben, ha a katolikus lelkész kétségben van az iránt, vajjon a »megtérni« kívánó egyén érvényesen lett-e megkeresztelve, mi legyen a követendő eljárás. Mivel a S. Congregatio Inquisitionisnak 1884 febr. 21-én ezen ügyben kiadott határozata abszolút alakú imperatív szabálynak nem tekinthető, kívánatosnak tartja, hogy intézkedés történjék a »protestáns vallások« keresztelése tekintetében. Magyarországon az esztergomi érsektartományhoz tartozó egyházmegyékben már érvényben van egy létező jogszabály az unitáriusok keresztelésére nézve. Ezen törvényt az 1858. évi érsektartományi zsinat hozta²⁹ és a következőképpen hangzik: »Sectae Socinianorum seu Unitariorum addicti ad sinum catholicae Ecclesiae venire cupientes *vel saltem matrimonium cum catholico individuo inire desiderantes, ob gravia, quae validitati baptismatis apud eos collati obstant dubia, sub conditione baptisentur.*«³⁰ Ebből látható, hogy az esztergomi zsinat keresztelésünk, vagyis az unitárius lelkészek által kiszolgáltott kereszttség érvényességében kételkedett. Érdekes ez a határozat már csak abból a szempontból is, mert kimondja, hogy abban az esetben, ha unitárius egyén katolikus egyénnel köt házasságot, a katolikus lelkésznek az unitárius felet »sub forma conditionata« meg kell ke-

²⁸ Hanuy dr. i. m. 126. old.

²⁹ Tit. III. c. 2. De baptismo 3.

³⁰ Hanuy i. m. 128. old.

resztelni. Ez természetesen non sens. Hanuy meg is jegyzi erre, hogy az intézkedés helytelen.³¹

Hasonló határozatot hozott az 1863. évi kalocsai érsektartományi zsinat is, de ez expressis verbis az unitáriusokról nem emlékezik meg. A kalocsai zsinat határozata (Tit. III. c. II. De Baptismo) így hangzik: *Circa baptismum ab haereticis collatum, quum ad Ecclesiae gremium convertuntur, inquirendum est, an servata fuerit debita materia et forma, in casu affirmativo de baptismi validitate indicium proferendum est; at si peracta inquisitione adhuc rationabiliter dubitatur, tunc baptisma iterandum erit sub conditione. Generatim quoad hoc serventur ea, quae habet Benedictus XIV. de Synodo diocesana lib. VII. cap. VI.*«

Hanuy dr. csodálkozását fejezi ki, hogy a kalocsai érsektartományi zsinat nem tette magáévá az esztergomi zsinatnak az unitáriusokra vonatkozó határozatát. Pedig az unitáriusok túlnyomó számban az »erdélyi püspökség« (helyesen az erdélyi kat. egyházmegye) területén laknak, amely egyházmegye a kalocsai érsekség joghatósága alá tartozik. »Talán éppen e közelség miatt mellőzte a zsinat — mondja Hanuy — az unitáriusok kifejezett felemlítését és hátrányukra jogvédelem felállítását, hogy ők aktaszerűleg meg ne sérteessenek.«³²

Vannak egyházjogászok, akik az unitáriusok által végzett keresztelest minden feltétel nélkül érvénytelennek deklarálják. Így pl. Demkó György dr. azt tartja, hogy a »megtérő« unitáriust abszolút formában újra kell keresztelest, mivel az unitáriusok a szentháromságról helytelenül vélekednek s így az unitárius lelkész által ki-

³¹ Hanuy dr. i. m. 128. old. „Ujrakeresztelni ugyanis — mondja H. — egy felnőtt eretneket a katolikus papnak csakis akkor szabad, ha ő áttér a katolikus vallásra és megvált az eretnekségtől, mert ellenkező esetben a katolikus pap az eretnek felekezeti lelkészének volna csak helyettese. Az eretnek lelkész által végeztetni az ujrakeresztelést egyrésztől a katolikus pap nem tanácsolhatja, másrésztől ezt az eretnek fél is hiába kéri lelkészétől.“

³² Hanuy i. m. 129. old.

szolgáltatott keresztség eo ipso érvénytelen.³³ Demkó, hogy álláspontját indokolja, az esztergomi érsektartományi zsinatnak fennebb idézett 1858. évi határozatára hivatkozik, de túllő a célon, mert hiszen ezen határozatból kiviláglik, hogy a zsinat atyái az unitáriusok által kiszolgáltatott keresztséget csak *kétségesnek* tartották (tehát nem mint Demkó dr. absolute érvénytelennek) és azért rendelték el a feltételes formában való újrakeresztelést. Demkó azt állítja, hogy az unitáriusok nem használják a helyes formát; ezen a ponton nyilván más álláspontot (és hozzátehetjük helytelen álláspontot) képvisel, mint Hanuy dr., aki azt mondja, hogy az unitáriusok a helyes anyagot és az alakot használják.³⁴ Sőt Nyögér is inkább a kereszttelőtől megkivánt intentio vagy az egyház hit-tani felfogása miatt tartja az unitáriusok kereszttelését érvénytelennek és nem a helyes kereszttelési forma hiánya miatt.

(Folyt. köv.)

³³ Georgius Demkó: Jus ecclesiasticum peculiari respectu habito ad Hungariam. Tom. I. 187. old. „Si autem baptismus redeuntium invalidus est, *uti unitariorum* et aliarum sectarum, quae de Ss. Trinitate haud recte sentiunt et propterea baptismum non cum debita forma administrant: iterandus est baptismus eorum *absolute*.”

³⁴ Hanuy dr. i. m. 120. old.

Fekete Lajos

1837—1916.

Folyó évi június 29-én halt meg Selmeczbányán Fekete Lajos miniszteri tanácsos, a m. kir. bányászati és erdészeti főiskola nyug. tanára, a III. oszt. vaskorona-rend lovagja és a szolgálati aranyérem tulajdonosa, a Magyar Tud. Akadémia levelező tagja, 80-ik évében.

Egy hosszú, munkás élet szűnt meg Fekete Lajos halálával. Kora ifjúságától kezdve nagy ambícióval és erős akarattal a magyar erdészeti szakirodalom művelésére fordította minden erejét. 1868.-tól csaknem élete végéig terjedő irodalmi munkássága egy nagy tudásu, fényes tehetségű férfiúnak fokozatosan emelkedő pályája, mely a közbecsülés és elismerés babérkoszoruját fonta az ősz tudós homloka fölé. A magyar erdészeti irodalom, az ő működése elején a kezdet kezdetét élte, halálakor pedig egy hatalmas tudományág, mely a külföldével is bátran vetekedik. Ebben a nagy munkában senki sem vette ki a részét oly erősen, mint az elhunyt. Nincsen oly ága ennek a tudományszaknak, melyben ne bámulták volna alaposságát. Polyhistora volt az erdészeti irodalom minden ágának s ő volt Magyarországon az első, aki ezeket a studiumokat a tudomány magaslatára emelte. Nem hiába mondja egy halála alkalmával megjelent tudósítás: munkássága korszakot alkotó s irói működésének gazdag eredményei a tudománynak nyereségei maradnak mindenkor. Elérte, amit csak egy nagy szellem érhet el: Fekete Lajos neve a magyar erdészeti irodalomban fogalomná lett.

Mint ember minden föltűnést kerülő, puritan jellemű egyéniség, aki tartózkodik minden nyilvános szerepléstől és ünnepelettéstől. Mint tanár egyike a legkiválóbb előadóknak, akit az ifjúság nemcsak kiváló paedagogiai rátermettsége, hanem humanus bánásmódja miatt is nagyrabecsült.